

Előfizetési feltételek:
 Egész évre 6 ft. — kr.
 Félévre 3 " — "
 Negyedévre 1 " 50 "
 Egyes szám 10 kr.

HALADÁS

Hirdetések díja:
 4 hasábos petsor 5 kr.
 Nyiltérben . 20 kr.
 Bélyegdíj egyes hirdetésnél . 30 kr.

Társadalmi, tanügyi, közgazdasági és ismeretterjesztő közlöny.

Szerkesztőségi iroda:
 Főtr 5. sz. a., hvá a lap szellemi részét illető közlemények küldendők.

Megjelen:
 Szerdán és Szombaton.

Kéziratok:
 Vissza nem adatnak.

Kiadóhivatal:
 VOLCZ B. könyvnyomdája. Mindennemű pénzek, hirdetések és reclamatiók ide intézendők.

Az Ipartörvény eredménye.

Az 1872-ik évi VIII-ik törvény-czikknek célja kétségtelenül az volt, hogy az ipar szabadgyakorolhatósa által élénk versenyt támasztva, ez által serkentse az iparosokat arra, hogy kézműveik tökéletesbbitése által, a fogyasztó közönséget magukhoz hódítsák, s így egyik a másikat szorgalom, jobb czikkek előállítása által túlszárnyalni igyekezvén, iparágak általánosságban is tökéletesbbedjenek, s lassan lassan a versenyképességet a külföld hasonló gyártmányival szemben elnyerjék.

Az ipartörvény megszünteti a csehális viszonyokat, s a társulásnak felállított új elmélete céljául szintén az iparfejlesztést tűzi ki, — csak elmélete a társulásnak, elméletnek nevezzük azért, mert gyakorlatban eredményt egy általában semmit sem képes felmutatni.

Meglazult a kötelék a mely a czehok fennállása alkalmával a mestereket együtt tartotta, s az ipartársulatoknak öntudatos céljok egyáltalában nincsen, azt sem tudják, hogy társulatuk mi célból áll fenn; ha pedig be pillantunk egy ilyen újabbkori ipartársulat működésének folyamába, ott találjuk a régi czehot a maga valóságában, még a büntetést is gyakorolják, a törvény világos rendelete, és a hatóság ellenörködése daczára. Szegődteik az inasokat — kivétel nélkül, s felszabadítják a segédek a törvény szigorú tilalma daczára.

S ez utóbbi jogot csakugyan meg kellett volna hagyni az ipartársulatoknál, mert szerintünk nem elegendő bizonyíték a segéd képesége mellett a tanítómesternek erről szóló bizonyítványa. A mesternek nagyon sok oka lehet talán rossz, talán szófogatatlan és terhév vált tanítványától megszabadulni.

Ki biztosít arról, hogy nem ily kényszer helyzet miatt adta tanulójának a bizonyítványt, és mig egyfelől másokat ezzel reá szed, t. i. azokat a mestereket, kik a segédé vált tanulóban egy szakképzett és ügyes segédet vélnek nyerni, — világgá bocsát egy oly egyént ki semmire sem képes, holott kötelessége lett volna azzá tenni, — kit előbb utóbb senki sem fogad be munkára s lesz a társadalomnak egy hasznavehetetlen tagja, vagy is jobban mondva oly tagja, ki annak kárára és veszedelmére lehet. —

Ha követeljük más pályán, hogy valaki, mielőtt valamely foglalkozás teljesítésére képesnek nyilvánítottának, erről tunságot tegyen s e végből megvizsgáljuk, miért ne volna

ez helyes épen az iparnál is, melynél szintén igyekeznünk kell hogy e pályán minél képesitettebb egyének működjenek? —

A segéd elé avatandó tanuló megvizsgálását és képesnek nyilvánítását az ipartársulatok jogkörében kellett volna hagyni.

Ily hiányokat és példákat még többet tudnánk az ipartörvény ellen felhozni, s ezt részletesebb cikksorozatban.

Ez uttal az előbbi sarkalatos hibát említettük meg, s jeleztük általánosságban azt, hogy az ipartörvény a kellő és a remélt eredményt nem mutatja fel.

R evisio alá kell ezért venni, s újjaalakulását nem pusztán az elméletre alapítani ily foglalkozásnál, melynek ismeretét és rendszerét épen az életből kell menteni, s e célból szakavatott egyének tapasztalatra alapított véleménye mulhatatlanul kihallgatandó.

A gazdasági szakoktatás szükségesség-e?

(Vége.)

De emlitem Liebig mondását: a mezei gazdaság mestere. — Igen is mesterség, a melynek épen úgy meg vannak saját nélkülözhetlen kézfogásai, mit bármelyiknek, de e mesterségnek ügyköre szélesebb minden iparágénál s csak úgy könnyen helyből nem tekinthető áll. — E mesterségre a legtöbb körülménynek, tényező és viszonyoknak van, hol káros, hol hasznos befolyása, melyhez a gazdának alkalmazni kell tudnia magát, mivel csak úgy képes hivatásának megfelelni. — S mint minden kiterjedtebben üzőtt mesterségnél a productum könnyebb előállítása s gyorsabb értékesítése tekintetéből gépek tizedtől fogva kezdenek a gépek mind alkalmaztatnak, épen úgy a mezeigazdaság körében is alig egy pár év jobban használhatni. — E gépek beszerzése, esmerete az azzali dolgoztatás, felállítás, szetszedés ugyancsak mesterség és ennél fogva tanulás és gyakorlathoz követel. —

A nagy tudós Liebig azt is monda: „a mezei-gazdaság: tudomány.“ Ez is igaz! Valjon van-e iparág, mely a tudomány több ágával lenne érintkezésbe a gazdaságnál? Egy sincs! — A vegytan, növénytan, növény-élettan oly fontos, hogy a nélkül nem tudunk semmit a talajban levő tápanyagok: mennyisége, minősége, felvétele, átalakulása, a növény csirázása, növekedése, kifejlődése, az egész növény állománya — következőleg az emberi és állati táp alkotrészeiről. — Nem tudjuk mi az a trágyában a növényre hasznos, vagy káros, nem tudjuk mivel javítsuk talajunkat, ha az már bizonyos növény fajra nézve terméketlené vált, nem tudjuk a növényi, — állati és emberi tápanyagok végtelen körforgását a természet háztartásában, nem tudunk semmit, de semmit! — Ásványtan, — földtan tanítanak meg talajunk meghatározására. — Állattan állatbont

és élettan állattenyésztés és állatgyógytan nélkül nem ismerjük állatainkat, nem ismerjük annnk előnyös vagy káros test-alakulását, nem esmerjük egyes szervei minőségét, nem esmerjük táplálkozása menetét, minő kihasználása, miként értékesít, nem tudunk tenyészteni; mert nem ismerjük a hibákat, melyeket a tenyésztés által kiküszöbölni akarunk, nem tudjuk állataink gyógykezelti, hanem el kell néznünk miként vállik az haszonvehetetlenné. — Légtünettan! hisz a gazda a legelső időjós s a gazdaságra az időjárás igen nagy befolyással van. — Mennyiségtan, mértan, erőműtan s még sok más ága a tudományoknak szintén feltételezik az alapos esmeret szükségét.

Hozzá voltteve fennebb Liebig mondásához, hogy a mezeigazdaság üzlet is. — Gépek, eszközök beszerzése, megrendelése, nyers termények s egyéb gazdasági productumok, megvétele és eladása a gazdát üzletemberré is tesszik. — Esmernie kell a piaci viszonyokat, folyton evidentiába az árakat, kiválasztani az eladásra és a termények értékesítésére a legalkalmasabb időpontot. — Összeköttesbe kell lépnie gyárak, gabna- és magkereskedőkkel, a felmerült ügyleteket ügyesen végezni, számítani, pontos jegyzéket vezetni, szerződésre lépni stb. Ime a gazda is lehet és kell is hogy legyen üzletember! —

Mit sem kell a felsoroltakhoz tennem, hogy kitünjen inkább mennyire szükséges e pályán a szakismeret, melynek híjával ez iparág nem haladhat. — Mit kelljen hát tenni a szakképzettség megszerzésére? A nép fiai részére állítanunk kell gazdasági osztálylyal egybekapcsolt nép- és polgári iskolákat, földmives-iskolákat és azok részére, a kik magasabb képzettséget nyerni ohajtanak felsőbb intézeteket. — Hála az égnek felsőbb intézetekben már hiányt nem szenvedünk, de igen is alsobbakban. Ily intézeteken az alapot megszerve s azután a gyakorlattal egyesítve képzett gazdákat nyerünk és ezzel igen nagy részben megvetettük a gazdasági ipar, tudomány- és üzlet felvirágzását. —

Örömmel emlékszem meg e helyen Torda városáról, mely derék város a kor intő szavát mekértette s soraim azon ohajjal zárom be: vajha a tervezett gazdasági szakosztályal megtoldandó polgári iskola megnyitása minél előbb bekövetkeznék! —

Agricola.

A csatatérről.

A fegyvernyugvás, mely a plevnai események után minden megegyezés nélkül, a kényszerűség parancsára következett be az orosz táborban, még tart folyvást a bolgár csatatéren, hol az utóbbi napokban nagy felhőszakadások és vízáradások is növelték az oroszok zavarát.

A hódító hadjárat felhagyott a tervvel, hogy a Balkánon tul is működjék, mielőtt Bolgárország nagy részét meghódította volna. Az első feladat most a törökök plevnai hadállásának megtörése. Nikolaj nagyherceg azt mondotta, hogy Plevnának el kell esnie; ő maga fog vezényelni. De elővigyázat kedvéért két hidat vernek a Dunán, azon esetre, ha netán egy újabb katasztrófa szükségessé tenné a visszavonulást.

A balkáni kísérlet nem annyira hadjáratnak, mint inkább politikai sakkhuzásnak, tűnik föl, mely azonban rosszul ütött ki. Azt hitték oroszok, hogyha túl mennek a Balkánon, a Konstantinápolyt így fenyegető veszély közeledtére a porta kétségbeesik, megadja magát, s rááll akármi békefeltételekre.

Épen egy hónapig tartott a balkáni kalandozás. Jul. 12-én indult el Gurkó tábornok Garbovából, 13-án lopózott át a szorosokon. És épen aug. 13-áról jelntik, hogy Gurkó ott hagyta a Balkánt, s utána jött azonban Szulejman pasa is.

Az orosz hadvezénylet most minden harczi erőt a Dunához visz. De mivel messziről érkeznek, hetek mulhatnak el, mig az a rengeteg hadsereg együtt lesz, melyre a Plevnánál kissé megcsappant szláv önértet hivatkozik most. Az idő mindenesetre nagyon sürgető, hogy a bolgárországi hadjárat eldöntessék az orosz fegyverek javára, s hogy télíg biztosítva legyenek, mert tőlen át a zajló Duna nagy ellenség lehet.

A török hadsereg erősítése végett a porta nyugoti Anatólia összes kormányóságában újabb ujoncozásat rendelt; azt hiszik, hogy mintegy 60,000 embert fognak ismét sikra szállíthatni. Ez új csapatok Konstantinápoly mellett szállanak táborba és ha a háboru elhűződik, a folyó érvégén már teljesen felszerelve a hadvezéren vonulhatnak. Addig is mindenfelől szállítják a csapatokat a bolgár harostérre, s a Kaukaszuból is ide hozták a hadcsapatokat.

Kis-Ázsiában a hadjárat folytatása ismét megkezdődött. Az Alexandropolnál levő oroszok megkezdtek a támadás Mukhtár pasa ellen; mig Bajazid körül a törökök léptek föl támadólag s Izmail pasa orosz területre tört be.

A diplomaciai eseményekben legjelentékenyebb Anglia visszavonulása. Ismét elcsöndesedett, — s a beavatkozás eshetősége Anglia részéről is el van napolva. Összeköttesbe lehet ezt hozni monarchiánk magatartásával.

A legközelebb katonai hadműveletek a Balkánban több mint 12,000 ember veszteséget okoztak az oroszoknak halottakban és sebesültekben.

Konstantinápolyból jelenti a Reuter-ügynökség, hogy a posta által közzétett jelentés szerint az oroszok Jenizagrat, Eskizagrot, Kazanlikot és a Balkánon innen fekvő többi helyiségeket oda hagyták.

Az oroszok Slobosiából tegnap ismét bombázni kezdték Ruscuokot s azt felgyújtották. — Ismét a törökök bombázták Gyurgyevot.

A „Russat Invalide“ megezőfolja a lapok azon híret, hogy az összes orosz haderő mozgósítása elrendeltetett.

A kormány elhatározta, hogy tengeri haderejét is mozgósítja s e célra 30 millió drachma külön hitelt akar igénybe venni.

Fazli pasa, a török csapatok eddigi parancsnoka Abchaziában, a dunai hadseregnél nyer parancsnokságot, es Schamyl fia, Mehemed Gazi pasa Mukhtár hadseregéhez osztatik be.

A „Czas“ inti az illetőket, ne vonják be a külpolitikát a tartománygyűlés feliratába, és megjegyzi, hogy az ischli találkozás óta sokkal szilárdabbá

vált a három-császárszövetség s kedvezőtlenebbek Lengyelország kilátásai. Egyetlen szó veszélyeztethető Lengyelország jövőjét. Végül kiemel egy hasonló esetet a lengyel-kongressus idejéből, midőn egy tulhevés felirat Sándor cárhoz Lengyelország szerezésére idezte elő.

Észrevételek

Torda város tanügyéről.

(Vége.)

Midőn tehát az iskola mulasztások elnézetnek, mind annyiszor mulasztási büntetést követnek el az egyes tanköteleseknél szemben; minthogy ez elnézés következtében elhanyagolják tehetségeiket jó irányban kifejeleszteni s ennek következtében hiányos, félszeg, sőt a társadalomra nézve veszélyes ismeretekkel lépnek az életbe, hol mint munka képtelenek, mérteketlenek sőt gyakran mint csalók, tolvajok és gyilkosok képezik a társadalom fekélyeit. Ma ily egyének népesítik meg a mi társadalmunkat, ezt tovább elnézünk nem szabad, annyival inkább annak előmozdítására segédkezet nyújtani semmi szin és ürügy alatt meg nem engedhető!

Azzal indokolják az iskola mulasztások elnézését, hogy ha minden tankötelese kényszerítetik iskolába járni; akkor egymás hátán ülve kellene a növendékeknek megfoglalniok, a nem elég nagyságú tanteremben. Ez lehet igaz, de indokul nem fogadható el; mert ott van a törvény vagy ha ez sérti a felekezeti ámbitióját ott van a lelkiismereti törvény, mely azt parancsolja, hogy a nyájból, mely az egyház felügyeletére bízott egy lélek se vesszen el. Épitni kell, oly nagyságú, vagy annyi számú tantermetek, minden tankötelese növendék kimutatott állandó helylyel, birjon, hol köteleességét és feladatait pontosan teljesíthesse! vagy ha mindezekre az egyház — mit én nem hiszek — képtelennek nyilvánítja magát; vagy csak egyelőre míg e tervezetet végre hajthatja. Tegye meg az egyház azt a mit megtehet! MÉRJE MEG TANTERMÉT S AZT LÁSSA EL JÓ ÁLLAPOTBAN. Jelölje meg, hogy abban hány tankötelesek van helye 50 — 80. Ezt hirdesse ki a beiratás végén. Hívja fel a szülőket, hogy siessenek a beiratással, mert az iskolában csak 50 — 80 tankötelese vételhetik fel! Az igazgató figyelmeztesse az illetőket arra, hogy a mulasztások nem fogják eltüntetni, hanem szigorúan fogják megbüntetni. Így lett dolog lesz elérve; egyik, hogy a beirt tankötelesekkel a tanító a kívánt szép eredményt fogja elérve előmutatni; a másik pedig az, hogy a beiratásról kimaradt tankötelesek más iskolába irathatja be magát, vagy magán uton kezdheti meg tanulását, vagy fölmentetik az iskola mulasztások alól.

Némely tankötelesek iskola mulasztásait azzal indokolják, hogy az illető tankötelesek árva vagy oly szegények, hogy a kellő ruházatot nem képesek előállítani.

Ez is lehet igaz, de ezt sem szabad indokol elfogadnunk; mert ez által évenként néhány százezerrel nevelők a szerezéslenek számát. Avagy nem tanítja-e épen az egyház hitelve, nem praedicalja-e épen az egyház papja, hogy a szegényeket és árvaakat ápoljuk, ruházzuk és felszereljük? Alakítson tehát a felekezeti iskolát fenntartó egyház község a maga kebelében egy segélyező egyletet, mely az árva és szegények ruházatáról, néha hol szükséges élelmiszeréről is gondoskodik; ez intézmény az állami iskoláknál ingen czéljainak bizonyul be, miért ne állítanak más felekezeti iskoláinknál ily segélyező egyletet, hisz nem szegény átvonni azt, a mi czéljainak és hasznosnak bizonyult bel. Én hiszem és megvagyok győződve arról, hogy ha az említett bajok orvoslására, a fennemlített intézkedések életbe lépnek, a jövő tanév kezdetével: akkor az év végével megtartandó vizsgálaton a kívánt jó

nem fog elmaradni. Mi hogy úgy legyen azt hiszem mindnyájan ohajtjuk.

Midőn tehát a fenn elmondottakat melegen ajánlom a különböző felekezetek iskolaszékeinek úgy az egész egyház közönség becses figyelmébe, egy szersmind megjegyzem azt, hogy az ajánlott intézkedéseket, részint a nevelés és közoktatási törvényekből, részint a legjelebb nevelés és oktatástani írók, e czélra kiadott művei után mondom és ajánlom, mindenesetre saját tapasztalatom és meggyőződésem szerint. Mindazon által nem tartom magamat csalhatatlannak. Épen azért, felhívom Torda városában a tanfőfiakat, tanügybarátokat, úgy szintén az egyházak nagyjait és kicsinyeit, az iskolaszékeket és az egyházak egyes tagjait arra, hogy tegyék magukévé az iskola szent ügyét, keressék a bajok forrásait, kutassák az okokat és ha megtalálják siessenek oly intézkedéseket tenni, melyeknek segítségével a közeli iskolai és kezdetén nemes Torda város felekezeti iskolában is kezdetét vehesse a miniszteri tantervek és a kor kívánalmainak megfelelő iskoláztatás. Én örvendeni fogok azon, ha e szent cél előérésére, bár egy por szemmel, hozzá járulhatok.

Kirándulás a torda-aranyosmegeyi havasi vidékre, s e közben tett tapasztalatok.

A tordai kataszteri becsőjárását bejárando az Aranyos és Jára vize mellett utazva miután a vízmelletti völgyületek néhol megszűkülnek másüt kitégülnak a természet annyi sok szépségei tűnnek elő, hogy mondhatni azon honpolgár kinek ideje és pénze van külfölden a természet csodáit meglátogatni — nem vesztene el sem pénzt, sem idejét, ha legelsőbb hazáját beutazná — megvagyok győződve arról miszerint akkor külföldön kevesebb bámulni valója lenne — vannak ezeken kívül torda-megyében több természeti nevezetésegek is — u. m. a szolcsvai búvópatak, a szkerisorai jégbarlang, az alsó-vidrai víz esés mint egy 10 öl magasból, az alsó-vidrai csiga szirt s több havas magaslatok, melyeken a növényzet megszűnik s csak a köszirti moha él, különösen a kurkubéla hegy mely 5807 láb magas a tengerfelet s így Torda felett áll 3001 lábbal; elláthatni colla a királyhágón tuli ronaszágra és több község a távoli láthatárba a legszebb látványt idézi elő — a Geina és Relinyáza hegy-tetők, melyeken a vidékiek nyilatkozata szerint leány vásár szokott tartatni, előbbin Julius 11-én és utóbbin Julius 17-én, hol az illető szülők gyermekeik hozományával szoktak megjelenni. —

A vidék értelmisége azonban ezen vásárt oda módosítja, hogy miután a lakosok elszorban a község határon vannak letelepülve az érintkezéshajós, tehát ezen ugynevezett vásár szerinte Julialis, hol a kereskedők is esese-beeseikkel nem mulasztják el megjelenni, nem egyéb mintegy vidéki összejövetel, hol táncz és esmerkedéssel töltik időjüket, azonban megessik hogy az illetők egymásnál alkalomszerűleg, vagy rendszeren otlogelő marháikat is vagyonságok bizonyítására bemutatják. —

Magam is ohajtottam volna láthatni ezen ifjak élvezetét, ha hivatalom az az időszakban vezetett vala oda, mit az én kedves uram bátyám és becső kolégám ki teljesen hivatásának él megis tett volna, de miután hivatalos teendői ki szabvák; ezelőtt kalapot emelve magkelti hajlalom. —

A havas népe a törvények iránt kellő tisztelettel viseltetik, s azon nézetbe vagyok, hogy ha a törvény közegein kívül a nem hivattottak a közügyekbe belé nem aratkoznának hazánk jó polgáraitó fejlődésnek. —

A havasi nép gazdasági tekintetben szeriatem tévaton járnak, mert nagy sujt fektett a gabona termesztésre pedig a tavaszi buza is,

miután a magasabb vidéken különösen a topánfalvi járásban más nem terem, így csak minden évi trágyázásra ez is a magasabb helyen mi legtöbb, korai dérenek, a mi alantabb van, pállásnak van kitéve; nézetem szerint tetemes legelő-jeket nem apasztani sőt szaporítani kéne, főszlya a marha tenyésztésre kellene, fordítani, mert ez ott legelőnyösebb — azonban erre a legkisebb gond sinez fordítva, mert tenyészbika vagy magló rendszeren egy községbe sinez, hanem mindenik fajt egy bizonyos ideig születesi állapotba hagyva nemzik egyik a másikat, marhájak és lovaik saját legelő-jüknek megfelel ezt változtatni nem kéne — de igen azokat keresztelés útján emelni sujasbítni, mert mi hasznóhoz az a gazdának, ha egy öt évre fejlet alatt is sulyba alig huz többet 150 fontnál, ezt pedig az okozza, hogy nem kívánják a meglévőből is a folytebbet tenyésztésre használni s a többieket elkülöníteni, mennek tovább is az ország ép saját kárára a kezdetleges állapotban.

(Vége köv.)

A föld különböző népeinek szokása a szépség ügyében.

(Sz. G.) Egy nagy tekintélyű író a szokást földi istennek nevezé, a szépség varázserejű ideálját pedig a leghatalmasabb bálványnak.

Épen időszorú e két rokon eszme. És nem is csudálkozhatni, hogy szépnemünk hiu leányai, hódolatuk bebizonyításául, oly buzgon áldoznak nekik.

A szépség fogalmának megállapítása számos vitát támasztott már a tudomány fejlődése óta; de többet a tetszés után induló szépek körében. Az emberi kedély még a természet alkotásaiban is hiányt lel, s azt inyeként mesterkelt alakokkal igyekszik felváltani.

Igy — hogy tárgyaktól el ne térjünk — már a külső képződésnek különféle benyomása van. Például a francziák gömbölyű a juriaiak hosszas arcokat kedvelnek. Khinában legnagyobb szépségnek tartják az emelt magas agyat, hosszú körmöt, fekete fogat, s a nővésben akadályozott nyomorék kis lábát. Asztrakában pedig a széles homlokot, melyet a Karaibok Amerikában szokatlanul lenyomnak; némely kanadi lakok tekeformára, más vadak hegyesre, a marahoniat négyszögüre alakítanak.

Az indoknál fekete fog és fehér haj díszlik. A Krimm sziget lakói hajukat, körmeiket és arcukat piros (kna) festékekkel szinezik. A pikrok hajukat sötét kékre festik. A fekete haj Ázsia, Afrika, és Ujholland lakói közt a nőférfi nemnek szent öröksége; az egyiptusi nők azonban nem előgesznek meg vele, hanem alkanna (Laysonix inermis) nevű növény szárított leveleinek porából alkannak veres és sárga festéket — kezöknek, lábuknak és hajuknak ez ad kölcsön szint.

Ugy látszik, hogy az emberek külözködéseit még a természet is igyekszik pártolni és segíteni. Mert hát vannak helyek, hol a nőnem megszokálódik, a férfi pedig gyér bajuszát kitépi: s ha még mind ezzel egy jó adag könnyelműség és önszeretet párosul — a mesterkelt alakítás előjön. A tungurok közép természet szeretnek. A malabári lakó órárt gyűrűkkel rakja meg. A kaliforniak kifúrják óruk czimpáját s lehetőleg tele aggatják függőkkel; ezt leginkább a fiatal leányok teszik. Laos lakóinál a nagy föl ideál, s akkora lyukat igyokeznek tágítani rajta, hogy az ember ökle is keresztül férhet. Vannak emberi fajok, kiknél az órrlyukak ékítése fényűzés tárgya, mi Európában a fülre nézve áll. A joggas nép asszonyai Afrikában két közepes fogukat kihúzzák; legnagyobb szépségnek tartják, ha négy foguk hiányzik kettő fen- és len, s a nőt, a kinek nem lenne bátorsága fogait kihuzatni, annyira megvetnék, mint Khinában azon leányt

kinek lábai természetes nagyságúak. Grönlandban az arcot fehér- és sárgára mázolják, miként Európában fehér- és pirosra.

(Vége köv.)

Nyilvános köszönet.

Szeretve tisztelt főispánunk br. Kemény György ő méltóságá ma napon méltóztatott hozzám a következő nagy becsű sorokat intézni:

Tisztelt Tanfelügyelő Ur!

Nemzetiség, vallás, polgári állás és foglalkozásra való tekintet nélkül, közösen ünnepelek meg mai napon, tiszteltve szeretett királyunk Ő Felségének születés napját.

Ezen magasztos ünnep emlékére, fogadja el tőlem a tisztelt Tanfelügyelő úr — mint a tordai kisdédóvoda létesítése végett kiküldött bizottságnak elnöke, nevezett kisdédóvoda számára ide melékelt 50 frt.

Méltóztassék a tisztelt bizottság, ezen esekély összeget a tordai kisdédóvoda nevében és részére — a tordai takarék pénztárban gyümölcsötetni, és annak jövedelme felett, az óvoda javára legjobb belátása szerint rendelkezni. — Maradtam a Tisztelt Tanfelügyelő úrnak. Torda, 1877. augusztus 18-án alázatos szolgálja

Br. Kemény György, főispán.

Nemesebb módon kifejezni a mély hódolatot királyunk Ő Felsége születés napjának ünnepén alig tehet másként, mint így.

Fogadja ő méltóságá a bizottság legforróbb köszönetét a nagybecsű adományért, melylyel ez országos ünnepon sietett kisdédóvódánk alap tőkét gyarapítani. Adjon isten fiatal intézetünknek sok ily nagylelkű pártolót, virágzósa akkor biztos leond.

Tordán, 1877. aug. 18-án.

Moldován Gergely,

kir. tanfelügyelő s kik. kisdédóvó bizottság elnöke.

Nyilatkozat.

Becsés lapja f. évi 26-ik számában, több felvinczi gazdának az építészeti hivatalhoz intezett interpellációjára, — mely a felvincz-hadrévi megyei utvonalon egy hidon keletkezett nyílás helyre igazítására vonatkozik — adott válaszában kiegészítésül szabad legyen az illetők tájékozásul következő felvilágosító szerény észrevételeimet megtenni:

Köztudomásu, hogy az 1876-ik évi országos költségvetési törvényértelmében a hadászati utak kiépítésére a megyéknek segélyképpen f. évre 150000 ft. szavaztatott — mely alából e megyére annyi összeg fordítottat, mennyit a fent említett uton 11 műtárgy kiépítése igénybe vett; s az is tudva van, hogy az ily utak építésének ideje alatt a kiküldött műszaki közegek állam költségen teljesítették körutazásaikat és helyszíni működésüket; ebből kifolyólag minthogy ezen utvonalf évi Junius közepén teljesen helyre volt állítva, illetőleg kiépítve, ugyan ekkor alól irt műszaki közegek is állam költségen teljesített további utazásai szükségessége is megszűnván, ezen megyei utvonalf érvényben levő szabály rendelettel szerint szolgabírói felügyelet alá kellett, hogy helyezettessék; s — mint nem állami ut — fenntartása a megye jogköréhez tartozván ennek érdekében teendő s minden időben bekövetkehető ily kisebb szerű akadályok megszüntetésére irányzó intézkedések a megbízott szolgabírói hivatalok részéről kell, hogy megtörtessenek.

Ezen előzmények után tévesen volt az interpelláció az építészeti hivatalhoz intézve, mint melynek Junius közepétől kezdve, az ut és má tárgyak állapotáról hivatalos tudomása nem lehetett; de tekintve ettől sietett alólirt e körülményt 2 héttel ezelőtt meghaladva, a megyének szóbelileg értékes adó

domásom szerint ezen esekély közlekedési akadály elhárítása az illető szolgabírónak elrendeltetett.

Ismerve tehát az illető szolgabíró urnak ezen utkiépítése körül tanúsított páratlan erélyességét, minden esetre igyekezni fog vagy a munkáért 1 évig jót állani tartozó hibás vállalkozó, vagy ipog esofleg a netaláni erőszakos rongálók költségén ezen esekély munkát — ha még helyre állítva nincs, — haladéktalanul fogamatossítani. —

Tordán, 1877. augusztus 17-én.

a kir. mérnök.

H i r e k.

— A Király Ő Felsége születés napja nálunk fényesen megünnepeletett. A jelenlévő honvédszázárság és az összes hatóságok tisztviselői jelen voltak a plébánia templomban megtartott isteni tiszteletnél. A város megelőző napon fényesen kivilágítatott.

— Egy század honvéd huszár érkezett tegnap városunkba M.-Vásárhelyről; a Király Ő Felsége születés napjának ünnepe miatt csak holnap reggel mennek Kolozsvárra. A mai ünnepre e század az ezredtől 20 frt kapott, mely összeg atyafiságosan megosztott.

— Egés volt Kövenden a napokban. Mint értesítenek két gazdának mindene elégett. A folyó évben Kövenden gyakori égések voltak; gyújtogatók garázdálkottak itt, a köz. bizottság kénytelen volt ezekre statáriumat kérni, a mi megtagadtott; alapos feltevesünk, hogy ezen égést is gonosz kezek idézték elő. A folyó tagosítás ingerli e nyomorult gonoszra az ottaniakat. A minister, mint tudjuk elrendelte a legszigorubb rendőri intézkedéseket, a megye pedig csendőroket állandosított e községbe a rendes viszonyok beálltáig. Szigoru örködést ajánlunk a községbelieknek, ha azt akarják, hogy a betakarítás a gonosz kezek martaléka ne legyen.

— A kisedővoda csütörtökön megnyílt, egy intézetünkkel tehát már több van, olyan intézettel, mely szükségét pótol. A szülőkön van a sor bizonyítani vajjon, felfogják-e valóban hivatásukat, ez intézet felvirágzásának előmozdításával.

— A gazdának, most miután az évi termést begyűjtötték, nem bírjuk eléggé figyelmükbe aianlani a tűz elleni biztosítást. Egy kis gondatlanság, egész évi keresményüket tönkre teheti. Saját jól felfogott érdekükbe biztossítsák azt a keveset, a mit föld ez évben adott, mert ha az is elvész, nem tudjuk, e szűk világban, honnan fogják helyre pótolni a veszteséget.

— Halálozás. Nagy Sámuel, N-Enyed városának rendőrtanácsosa, t. hó 13-án, 60 éves korában, jobb létre szenderült Béke poraira.

— Műkedvelői előadás lesz, holnap Egerbegyen a török sebesültek javára, Előadják „Nők az alkotmányban“ című 3 felvonásos színművet Egerbegyitől mindenesetre oly nemes tény, mely dicsőretre nem szorult.

— Előfizetési felhívás. Szabó Géza lapunk ügyestollu munkatársa előfizetést hirdet „Képek az életből“ című munkájára, melynek felejtővelmet a tordai kisedővónak ajánlja. Mintegy 10 ivre terjedő munka előfizetési ára 1 frt. o. ért. Előfizethetni Tordán december végéig Volz Bálint könyvnyomda tulajdonosnál, vagy a szerzőnél. A jótkony czél iránti tekintetből és ajánljuk a község pártfogásába ifju írónak ez érdekes munkáját. Lapunk közelebbiből mutatványt hoz belőle.

— Négy T. betű. Egy német herceg találkozott nemrégiben egy előkelőbb német tábornokkal, kitől nézetét kérde az orosz-török háborúra vonatkozólag. A tábornok ezt válaszolá: Minden

háboru viseléséhez kell négy T. betű; amely közül kettő, t. i. telt tárcza és türelemmel rendelkezik az orosz hadsereg, azonban tudomány a harezászatban és tulszerencsével legkevésbé sem.

— Hetven pár csizmát loptak el a debreczeni vásáros csizmadiáktól. A csizmák egy nagy ládába voltak rakva s a tolvajok a ládán alvó két inas gyereket csendesen leemelték, s úgy vitték el a ládát a csizmákkal együtt. Az egész dologban legédekesebb az, hogy midőn a kárvalott tulajdonosnak azt tanácsolták, hogy forduljon a rendőrséghez, azt felelte miszerint volt már a kártyavető czigányasszonynál, s így tudja már, hogy ki lopta el a csizmákat.

— A sikkasztások az orosz hadseregben. A „Ruszkij Mir“ beszéli, hogy a kiküldött katonai bizottmány constatálta, hogy a Rasgyelnaja, vasuti állomás mellett összehalmozott szénaszállítmányból 180,000 pud hiányzik. A csomagok külső része szénából áll, a belső rész szalmából és gazból. A szállítók azt állítják, hogy a széna — összeszáradt!

— A román hadseregből. A „Wiener Medizinische Wochenschrift“ bukkaresti levelezője azt írja, hogy mióta oláh hadsereg táborba szállt, feltűnően sok a táborozó katonák közt az öngyilkosság.

— Hogy néz ki a garabonczás diák? Erre a kérdésre bizony manap már nem minden ember tudna megfelelni, pedig a garabonczás hatalom legalább is olyan szerepet vitt csak nemrég is a magyar népéletében, akár a fekete himlő vagy kolera leírjuk hát mi egy okos könyvből, hogy miképen néz ki ő kelme. A garabonczás diák Lucifer nemzetségéből származik, az öreg Lucifer volt neki a törvénytelen öreg apja. Vagyont nem öröklött a szegény legény csak hatalmat, hanem azt azután öröklött hét vármegyére szólót. Mert szegény ő, hát csak könnyű, szellős öltözetben jár, felül egy lebernyeggel, a melynek ki meg befogatásával komandirozza a föllegek járását. (Azért híjják a szürke köpenyegyet most is fellegjesztőnek.) A garabonczás, a mi életmódját illeti, rendesen sárkárnyon vagy tátoson jár; amugy különben jámbor teremtés, egy vándorló legényhez hasonló, a ki faluról-falura jártejet kéregetni, mert egyebet nem eszik. A hol aztán ellátják, ott se baj a falunak, de a hol elküldik az ajtóból, jajjt tesz ott a jégeső. Ilyen diák a garabonczás diák.

— A Péterfillérek. A pápa jubilauma alkalmából összegyűlt pénzt megszámitván, ugy találták, hogy az kerek számban 16 500.000 lírát tesz. A pápa az összeg egy negyedét magánpénztára számára tartja meg, negyedét a szegények, negyedét a templomok s egy negyedét a pápai hivatalnok és katonák segélyezésre fordítja. Természetes, hogy ezt csak most, a jubileum alkalmából teszi így a Péterfillérekkel.

— Kozák csiny. Azt gondolná az ember, hogy a kozákok csakis rabolni tudnak és a „többet észszel, mint erővel“ föle elvnek épenséggel nem hivesi. Egy brailai levelező azonban leír egy kis történetkét, mely a kozák élelmességét is bemutatja. Bukarest mellett egyik falu koreszmájánál beállt lovával egy kozák és tömérdek szeszes italt összehörpöl, azután egész higgadtan fel akar ülni lovára, hogy odább induljon. A koreszmáros ép jókor érkezik s felszólítja a fizetésre. A kozák készséggel kihuzza borzasztó piszkos erszényét, bele akar nyulni, midőn lova, mintha a villám ütötte volna meg, összerogyott alatta. A kozák kétségbe van esve, mindent elkövet, hogy a lovat lábaira állítsa, leggyöngédebb szavakkal biztatja — mindhiába. A ló merev, mozdulatlan maradt. A körülállók, kik tudták, hogy a ló a kozák tulajdona volt, s hogy így a szegénysúlyos veszteség érte — mélyen

meghatja e jelenet, s csakhamar egy kis gyűjtést rendeznek számára, mely arra szolgál, hogy a puszták vigasztalhatlan fiának fájdalmát némiképen megnyihitse. A koreszmáros is megteszi magáét, sőt még néhány üveg borral is szolgál. A kozák végre elszántan lecsatolja a nyeret, lándzsáját hátára veti, még egy bánatos tekintetet vet a hü állatra s azután eltávozik. Mintegy ezer lépésnyire azonban megáll s nemsokára egy éles fütty hanzik. S ime csoda! A ló megérti a jelt, hirtelen fölugrik és jókedvűen nyerve nyilként gazdája után repül, ki már a következő percben hátára veti magát, egy barátságos kézmozdulatot tesz az összegyűlteket felé s azzal eltűnik. A koreszmáros azóta igen haragszik a kozákokra, kik pedig jó emberei szoktak lenni. Már tudniilik a spiritusz-fogyasztást illetőleg.

— Az első évnegyed e hó 15-én lejárván teljes bizalommal kérjük lapunk pártolóit az előfizetések megújítására.

Eddigi pályafutásából lapunknak mindenki meggyőződhetett, hogy komoly vállalatot indítottunk meg, mely a fővárosi sajtó elismerését már eddig is kivívta.

Íparkodni fogunk e téren tovább mozogva olvasóink és a sajtó megtisztelő elismerését ezentul is kiérdemelni és azt megtartani.

Előfizetési árak:

Egész évre . . . 6 frt. — kr.

Félévre . . . 3 frt. — kr.

Negyedévre . . . 1 frt. 50 kr.

Helyben egy óra — frt. 60 kr.

Lapunk minden Szerdán és Szombaton pontosan jelenik meg.

Tordán, 1877. augusztus 4-én.

A kiadó hivatal.

CSARNOK

I b a m.

(Beszély)

I.

(Folytatás.)

— Áldjon meg Allah azokért, a miket beszélsz! szólalt fel Ibam, Haszszán felé fordulva. Tehát mégis csak való, — megtörténtek azok a miket ott láttam. Azota folyton szemeim előtt lebegnek az undok csoportok, a vérlázító eszelekvények, miknek tanuja voltam, s nem tudtam elbinni, hogy mindez lehetséges legyen, hogy ilyeneket tudjon ember elkövetni, legyen bár az igazhitű, vagy keresztény. Mindeddig a val hitetem magam, hátha a gonosz dsinek űzték velem gunyos játékokat akkor, alakokat mutatva föl, melyek nem léteznek, tetteket tüntetve föl, melyek nem történtek meg. Most már látom, hogy mindez nem volt álom. — Ugy jártam, mint amaz híres erős ember a hitetlenek koránjában, egy leomló ház maga alá temetett. Egy gerenda egész súlyáva teszemre neheze dve meg gátolta fölkelésem mig egy másik faoszlop vállaimra esve egyuttal nem engedte, hogy fejemet elfordíthassam az iszonyatosságok színhelyétől. Kinos állapot volt az, inkább szerettem volna meghalni! Rusztem erejét éreztem karjaimban s meg sem tudtam mozdítani tagjaimat. Tétlenül, másokat sem védve, magamon sem segíthetve kellett végig nézmem a szörnyetteket, melyekhez hasonló Temudzsin istennélküli hordái sem miveltek. Hiába hunyam be szemeim, ezáltal nem segíthetem magamon: képzeletem még élekebben látatá velem a sebekből kibugyogó, aláfoló, meleg, piros vért, a kaezagó, gyönyörítés, ujjongó katonákat s irlalomért hasztalan rimázkodó áldozatikat. Megkellett volna örülnöm e látványoktól, ha Allah meg nem könyörül s jótkony keze el nem veszi eszméletemet.

A gyermek elhallgatott letörle lélekkinzó emlékeinket földelésénél homlokán kiütött verejtéket s ismét visszahanyatlott előbbi fekvő, mozdulatlan helyzetébe. (Falyt. köv.)

KÖZGAZDASÁG.

A föld termőerejének kimerülése és visszapótlása.

(Folytatás)

A szarvasmarha trágya növény tápanyaga fígen változó s igen is sokan függ attól, hogy állatainkat miként tápláljuk. Ha értékes az az bőv tápanyagokat tartalmazó takarmánnyal tartjuk állatainkat s ezek a felhasználó tápot egyszersmind jól értékesítik: akkor a nyer trágya növényi tápanyag tekintetében bizonyára sokkal értékesebb lesz a roszzul táplált állatokénál. — Az állatok takarmányozásánál — a trágya termelést tekintve — igen nagy befolyással van azon körülmény, hogy mily állapotban nyújtjuk a tápot. — Igy például gyakran lehet látni téli takarmányozás alkalmával, hogy a tengeri szárat a zsup kibontása után egyszerűen csak eleibe szokták vetni az állatoknak, a melyről az, a sokszor igen kevés levelet leszedve a kemény szálat felomészteni nem képes, mert a hosszú szál felaproszására szájával elég erőművi erőt kifejtteni nem képes — különösen korosabb állataink. — Ellenben, ha e tápanyagot kellően elkészítve nyújtjuk nekik: akkor kétfős célt értünk el, először az állat többet képes felvenni, könnyebben készíti elő a jól meg-rágás után a tulajdonképpeni emésztésre, másodsor elérjük azt, hogy jobban értékesíti a felvett anyagot, többet fordít hustermelésre s ennek folytán értékesebb trágyát készít. — De végre elérjük azt is, hogy a hátramaradt részek könnyebben válnak trágyává, hamarabb indulnak horhadásnak és felosztásnak. — A tápanyagnak ezelszerű elkészítésére szolgál a szecsakzás, egy egyszerű készülék e czélra igen is kevésbé körül s mégis mily egyszerű eredményt lehet elérni általa. —

Hiszzen minden gazda tapasztalhatta, számtalanszor, hogy a jászalából a trágyadombra kikerült tengeri szár, még a trágya kihordásakor is elrohadvá tökéletesen és feloszolva nem volt, csak megbarnult és megszenesedettnek nézett ki, holott az elapozott részek régen elkorhadtak. —

A szarvasmarha trágyát értékesebb teszi még azon körülmény is, hogy nem oly heves és tevékeny, mint pl. a ló, juh és sertés trágya, ugyanezért a talajon sokkal tovább tart és egyaránt minden növény szereti táplálékául, ha nem is frissibe, de mindenesetre a tökéletes felosztás után.

Hátra volna még szólanom egy pár szót a trágyának a teiepen és istalóbbani kezeléséről s a kihordott trágyának a szántóföldön mikénti alkalmazásáról.

Ha rendszeres trágya termelést akarunk folytatni trágya teleppel kell rendelkezünk. — Nagyobb és rendezettebb gazdaságokba e czélra különös berendezések vannak, de minthogy a mezei-gazdaság jövedelmezősége legtöbb birtokosnál nem áll oly fokon, hogy a nagyobb mérvű költsékezés lehetségessé váljon telepek berendezése, trágyalé kutak készítésére satb. itt csak a legegyszerűbb s minden gazda által kivihető kezelési modról szölok. —

(Vége köv.)

Távirati tudósítás a bécsi tőzsdéről aug. 17 5% Metaliques 63.50. — 5% Nemzeti kölesön 66.60 1860-iki államkölesön 75. — Bankrészevények 111.50 Hitelrészevények 823. — London 181.25. — Urbéri kötvények: Magyarország 120.90 Temesvári 74.50. Erdélyi 74.— Horvát-szlav. 73.50. Ezüst 105. — Cs. kir. arany 5.73. — Napoleond'or 9.68. 1/2

Szerkesztői üzenetek.

Hadrév. R. J. Beesek küldeményét még át nem olvashattuk. A jövő számban nyilatkozunk: „igen“ vagy „nem“. Agyagási S. urnak. A köszönet megtörtént a kolozsvári lapokban, most egy kissé idejét multa az ügynek felelevenítése. Kolozsvár. H. B. Mi az oka a hosszás hallgatásnak?

Felelős szerkesztő és kiadótlajd.: Volz B.

H I R D E T É S E K.

Könyvkereskedés Tordán.

Városunk és környéke rég idő óta nélkülözte egy NYOMDA áldásdus befolyását, valamint egy KÖNYV- és PAPIR-ÜZLET létezését, és így a több oldalról nyilvánult kívánalmaknak és az általánosan érzett szükségnek hiszünk eleget tenni, midőn ezennel szerencsések vagyunk köztudomásra juttatni, hogy az itteni piacon egy

K ö n y v n y o m d á t

állítottunk fel, összekötve azt egy

könyv-, mű-, hangjegy-, író-, rajz- és papir-raktárral

és igyekeztünk azt a kívánalmaknak megfelelően berendezni. — Egyszersmind a

„H A L A D Á S”

ezimű lap mint Torda-aranyos-megye közlönyének kiadását elvállaltuk és erre a lap homlokán kitett feltételek mellett előfizetéseket az új évnegyedtől kezdve elfogadjunk. — Megrendelhetők még

mindennemű nyomtatványok, magán vagy hivatalos czélokra, gyászhirek, szinlapok, névjegyek, levélpapírok, és borítékok, hirdetések, jelentések, falragaszók, meghívók, vendéglői étlapok,

szóval minden a nyomdához tartozó munkák

a legjutányosabb áron, — és kaphatók ügyvédi váltó és sommás keresetek, végrehajtási kérések, meghatalmazványok sat., könyvek különösen az iskolák használatára magyar és román nyelven, imakönyvek, ipar és kereskedelmi sima és vonalzott könyvek valamint zsebjegyzőkönyvek.

Ezeken kívül a raktárunkon netalán nem levő bár mely nyelvű irodalmi termékre és egyéb szakmánkba vágó cikkekre megrendelést elfogadjunk és gyorsan eszközölünk. Végül író és rajz papírok és eszközök minden fajtájából nagy választéku raktárt tartunk.

 Az üzlet f. évi September 1-én fog meg nyilni.

Vidéki megrendelések a legnagyobb figyelemmel eszközöltetnek.

Tisztelettel kérjük tehát a n. érdemű közönség szives pártfogását és ebből kifolyólag becses megrendeleseit, melyeknek eleget tehetni és a közönség meglegedését kinyerni legfőbb törekvésünk leend.

VOLZ és TÁRSA

Dr. Harmath Márton ur háznál.

Díjt csak sikeres gyógyítás után fogad el.

Figyelemreméltó
idegbajok- és nehézkóiban
szervenőknek
Legújabbban feltalált gyógy mód
Számítalan halálatot
mutathat fel sikeres gyógyításról
Sylvius Boas
Specialista idegbajokban
Értekezhetni reggel 8 órától este 8 óráig
BERLIN SW.
Friedrichstrasse 22.
Levélbeli megkeresésre is.

[15—32, 102]

Nyilvános közönetnyilvánítás.

Miután 30 éven át idegbántalmaim ellen minden kigondolható szerket megkísértem, sem végre Sylvius Boas ur *Aurélium orientis* is használtam és bizonyíthatom, hogy ezen egyszerű és ártalmatlan szer a legtróvidabb idő alatt megmentett iszonyu bajomtól. Bár minden idegbajban szenvedő ezen szerhez fordulna és minden hírlap, mely az emberek üdvét szíven hordja e sorokat felvenné. Az *Aurélium orientis* valóban az egyetlen biztos hatású szer idegbajok ellen

M. A. Simon
Gyáros Pribusban
Üi. A. Györlitzer Anzeiger 95-ik számától 1875.

Rövid idő alatt és sikeresen gyógyít

Levélbeli
megrendelések
pontos eszközlése.
Gyönyörű szép
női ruhakelmék
a legdúsabb választékban
bámulatos olcsón
megszerezhetők
HAMBURGER ADOLF
divatáru-raktárából
Budapest
koronaherczeg-utca 8.
Minták ingyen és
bérmentve.

2746